

הטאת. (9) דבהא סבר כשמואל, דמי שלקות חשיבי כמשקה ולא כאוכל.

ופליג ארב ושמואל, וסבר דאף כשהמשקה אתי מעלמא ולא גדל בתוך הפרי, נמי "מפרק" דאורייתא הוא.

מיתבי: תניא: פוחטין כבשים בשבת לצורך השבת. אבל לא לצורך מוצאי שבת. משום שאסור להכין משבת לחול.

וזיתים וענבים לא יסחוט, אף לצורך השבת. ואם סחט חייב הטאת.

קתני מיהת, דסוחטין כבשים לצורך השבת. ולא מפליג בין לגופן ובין למימיהן. וקשיא לרב. וקשיא לשמואל. וקשיא לרבי יוחנן. דהא כולהו מודו דכבשים אסורים בסחיטה לצורך מימיהן.

ומשנינן: רב מתרין לטעמיה. שמואל מתרין לטעמיה. ורבי יוחנן מתרין לטעמיה. וקא מפרש ואזיל.

רב מתרין לטעמיה: הכי קאמר: פוחטין כבשים בשבת לצורך השבת, אבל לא למוצאי שבת. במה דברים אמורים, בסוחטין לצורך אכילת גופן. אבל לצורך מימיהן, פטור אבל אסור.

ושלקות, בין לצורך גופן ובין לצורך מימיהן, מותר לסחוט לכתחלה.

וזיתים וענבים לא יסחוט, ואם סחטן חייב הטאת.

ושמואל מתרין לטעמיה: הכי קאמר: פוחטין כבשים בשבת לצורך השבת. והוא הדין לשלקות.

במה דברים אמורים, בסוחטין לגופן. אבל למימיהן, פטור אבל אסור.

וזיתים וענבים לא יסחוט. ואם סחט חייב הטאת.

ורבי יוחנן מתרין לטעמיה: הכי קאמר: פוחטין כבשים לצורך השבת, אבל לא למוצאי שבת. אחד כבשים ואחד שלקות.

במה דברים אמורים, בסוחטין לגופן. אבל לצורך מימיהן לא יסחוט. ואם סחט, נעשה כמו שסחט זיתים וענבים, וחייב הטאת. דהא רבי יוחנן לא מפליג בין סחיטת משקה שגדל עם הפרי, לבין משקה דאתא מעלמא.

אמר רב חייה בר אשי אמר רב: דבר תורה, אינו חייב בשבת משום מפרק, אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד. אבל על סחיטת שאר פירות, אינו חייב מן התורה, כיון דלאו אורחיהו בהכי. ואין איסורם אלא מדרבנן.

וכן תני דבי מנשה: דבר תורה, אינו חייב אלא על דריסת זיתים וענבים בלבד.

וכן תני דבי מנשה: אין עד מפי עד כשר לעדות. שאם שמע מאחרים עדות מחוץ לבית דין, אינו יכול לבוא ולהעיד עליה בבית דין⁽¹⁰⁾. ואין עד מפי עד כשר, אלא לעדות אשה בלבד. להעיד לאשה שמת

קמה-ב

לדבריו כלל. ולא פליג אלא אשלקות.

10. ונחלקו בענין זה הסמ"ע והט"ז בחושן משפט סימן ל. דהט"ז כתב, דדוקא בעדות

9. ורבינו חננאל כתב, דרבי יוחנן פליג ארב ושמואל אף במה שהתירו לסחוט לתוך הקדירה. ופסק כוותיה דאסור לסחוט בין לקדירה ובין לקערה. ואם סחט למימיהן חייב הטאת. וכבר כתבו התוספות והראשונים, דאין הכרח

בעלה, ולהתירה לינשא. דאקילו בה רבנן משום עיגונא⁽¹⁾.

ואף שמן התורה אין עד אחד נאמן כלל, דהא קיימא לן "אין דבר שבערוה פחות משנים", ומדאורייתא, עדיין באיסור אשת איש קיימא, ואיך התירו רבנן איסור דאורייתא? — אלא קיימא לן, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. ומעיקרא הסכימה דעתו, שאם בעתיד לא יחפצו חכמים בקידושין אלו, מעיקרא לא יחולו קידושיו. ובכי האי גוונא דהעיד עד מפי עד על מיתתו, הפקיעו רבנן לקידושין מיניה. וממילא הרי הם נעקרים למפרע מן התורה⁽²⁾.

איבעיא להו: עד מפי עד לעדות בכור, מהו? שהבכור יש בו קדושת מזבח, ואסור לשוחטו ולאוכלו בגבולין עד שיפול בו מום מאליו. אבל אם הטיל בו הכהן מום בידים, הרי הוא אסור משום קנס. משום דקא עבר על איסור "מטיל מום בקדשים".

ואם נתן הישראל את הבכור לכהן כשהוא תמים, ואחר כך נמצא בו מום, אין הכהן נאמן לומר שנפל בו המום מאליו. משום שנחשדו הכהנים להטיל מום בבכורות, כדי לא יצטרכו להקריבם בעזרה. אלא בעינן עדות אחרים על כך. ומיהו, סגי בעדות של

עד אחד בכך, ואף עדות פסולים כשרה בזה. וקא מיבעיא לן, אי אף עד מפי עד כשר להעיד על כך.

ופשטינן: **רב אמרי אסיר** לאותו בכור שהעיד עד מפי עד על מומו, ולא האמין לעדות זו.

ורב אפי שרי לאותו בכור. והאמין לעד מפי עד, שנפל המום מאליו.

אמר ליה רב אמרי לרב אסי: והא תנא דבי מנשיא: אין עד מפי עד כשר, אלא לעדות אשה בלבד. משמע, דדוקא בזה הוא כשר, ולא בעדות בכור.

ומשני ליה: **אימא**, הכי קאמר תנא דבי מנשיא: **אין עד מפי עד כשר, אלא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד.** ואף עדות בכור, היא עדות שהאשה כשרה להעיד בה.

רב יימר אכשר עד מפי עד לעדות בכור.

קרי עליה מרימר: "יימר שרי בוכרא". שכינהו "יימר מתיר הבכורות". ולשון גנאי הוא.

ומסקינן: **והלכתא, עד מפי עד כשר לעדות בכור.**

אחד] כשר עד מפי עד — כבר כתבו הראשונים ביבמות [פח א], דהתם אין צריך לתורת עדות כלל. אבל עדות אשה, שהיא ביסודה עדות ב"דבר שבערוה", צריך תורת עדות להתירה. ואף עדות עד אחד מהניא מתורת עדות. ואפילו הכי התירו בה "עד מפי עד". שפת אמת.

2. רש"י. אבל ביבמות שם איתא, דמתוך חומר

ששמע חוץ לבית דין, אינו מעיד עליה. לפי שכל עדות שנאמרה חוץ לבית דין, לאו כלום היא. ואין בה תורת עדות כלל. אבל אם שמע עדות שנחקרה בבית דין, הרי הוא מעיד עליה.

אבל הסמ"ע כתב, דאף בכהאי גוונא, העדות פסולה משום "עד מפי עד". דאין מקבלים עדות על עדות, אף אם הראשונה היא עדות גמורה.

1. ואף דגם בשאר איסורין [דסגי בהו עד

החלות, הוה הדבש **אוכלא**. ולבסוף לאחר יציאתו, נמי **אוכלא** הוא. והפרדת אוכל מאוכל אינה חשובה "מפרק", כמבואר לעיל⁽³⁾. אבל **הכא**, בזיתים וענבים, דמעיקרא בעוד המים בתוך הפרי, הוה **אוכלא**. ולבסוף לאחר יציאתן, נעשים משקה, אימא לא פליג רבי אליעזר דאיכא בסחיטתן משום "מפרק", ואף במרוסקים כבר. קא משמע לן, דכל שהם מרוסקים מערב שבת, תו ליכא בסחיטתן משום "מפרק". ולית לן למיגזר מידי היכי דיצאו מאליהם.

מתניתין:

כל דבר שבא בחמין וכבר נתבשל מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת. ולית בזה משום "מבשל", שהרי אין בישול אחר בישול. ואין עושין כן אלא כדי שיהיה התבשיל נימוח.

וכל שלא בא בחמין מערב שבת, כגון בשר יבש שאוכלין אותו חי על ידי הדחק, אין שורים אותו בחמין בשבת. שהרי כלי ראשון הוא מבשל. אבל מדיחין אותו בחמין

שנינו במתניתין: **חלות דבש שריסקן מערב שבת, ויצאו מעצמן בשבת** — אסורין. ורבי אליעזר מתיר.

כי אתא רב הושעיא מנהרדעא, אתא ואייתי מתניתא בידיה. דתניא: **זיתים וענבים שריסקן מערב שבת, ויצאו מהם המשקין מעצמן בשבת, אסורין משקין אלו לאותו שבת.** ואף דתו אין דרכן בסחיטה, וליכא למיחש בהו לשמא יסחוט, גזרו במרוסקין אטו שאינן מרוסקין.

ורבי אליעזר ורבי שמעון מתירין. דלית להו הך גזירה.

אמר רב יוסף: וכי גברא יתירא אתא רב הושעיא לאשמעינן? והלא פלוגתא זה כבר נשנתה במתניתין לגבי חלות דבש. ולא הוסיפה בזה הברייתא כי אם דאף רבי שמעון סבירא ליה כרבי אליעזר.

אמר ליה אבוי: טובא קא משמע לן רב הושעיא מהך ברייתא. **דאי ממתניתין, הוה אמינא, דוקא התם בחלות דבש מתיר רבי אליעזר.** משום דמעיקרא בעוד הדבש בתוך

כמפורסם וניכר כדברי אמת.

3. מיהו, אף להך סברה אין להתיר אלא בנתרסקו מבעוד יום. אבל בלאו הכי אסור. משום דאין החלות אוכל גמור. אלא קרובות הן להיות אוכל. ואף על פי שהאוכל והפסולת מעורבים, מכל מקום האוכל ניכר לעצמו. ולא דמיא לדש בתבואה שאין האוכל ניכר כלל קודם פירוקו. ולכך אין איסור בהם בנתרסקו מבעוד יום. ריטב"א, לעיל יט ב.

שהחמרת עליה בסופה [שאם יבוא בעלה תצא מזה ומזה] הקלת עליה בתחלתה. וסמכינן אהא ד"אשה דייקא ומינסבא".

ובתוספות שם מבואר, דאין זה טעם מדאורייתא. אלא תקנת חכמים היא. ולא חשיב כעקירת דבר מן התורה, כיון שנראה הדבר שהגון להאמין לעד.

והריטב"א שם כתב בשם הרא"ה, דנאמנות גמורה היא אף מדאורייתא. והא דקאמר התם "משום עיגונא אקילו בה רבנן", היינו משום שמסרו הכתוב לחכמים להכריע איזה דבר חשוב

בשבת. דעירווי מכלי ראשון הוא, ולא חשיב בישול בהכ"ה⁽⁴⁾.

חויץ מן המליח הישן, [ודגים מלוחים קטנים], וקוליים האי־ספנין [דג שמחמת מליחותו אין אוכלים אותו אלא על ידי הדחה בחמין]. שאת כל אלו אסור אפילו להדיח בחמין בשבת. משום שהדחתן, זו היא גמור מלאכתן. שמאחר ואי אפשר לאוכלם בלא הדחה, זהו בישולם⁽⁵⁾.

גמרא:

שנינו במתניתין: דבר שבא בחמין מערב שבת, שורין אותו בחמין בשבת.

והוינן בה: כגון מאי?

אמר רב ספרא: כגון תרנגולתא דרבי אבא. שהיה נוהג לשרות את התרנגולת לאחר בישולה ימים רבים, בכדי שתמחה מאליה, ואוכלה לרפואה.

ואמר רב ספרא: זימנא חדא איקלעית להתם [למקומו של רבי אבא], ואוכלן מיניה [אכלתי מתרנגולת זו]. ואי לא רבי אבא דאשקיינן [השקנין] חמרא בר תלתא טרפי [יין בן שלש שנים], איתנסי [הייתי נאנס להקיא מחמת מיאוס].

רבי יוחנן הוה רייק [יורק] בהזכרו מכותחי דבבלאי. לפי שהיה מאוס בעיניו.

אמר רב יוסף: כשם שבני ארץ ישראל מואסים במאכלינו, כן לירוק אנן מתרנגולתא דרבי אבא [שאוכלים בני ארץ ישראל], מחמת מאיסותה בעינינו. שקשה היה בעיניו, על שבני ארץ ישראל מואסים כל כך במאכלי בני בבל.

ועוד, הא אמר רב גזא: זימנא חדא איקלעית להתם [לארץ ישראל], ועבדיית כותח דבבלאי. ושאיילי מיניה [בקשו ממנו] כל בריחי מערבא [חולי ארץ ישראל]. הרי דאף הם צריכים לו, ואין להם למאוס בו.

שנינו במתניתין: כל שלא בא בחמין מערב שבת, מדיחין אותו בחמין בשבת. חויץ מן המליח הישן וכו'.

והוינן בה: ואם הדיח אותן בשבת, מאי דינו?

אמר רב יוסף: אם הדיח חייב חטאת. משום שזהו בישולו.

אמר מר בריה דרבינא: אף אנן נמי תנינא כן. דהתנן: חויץ מן המליח הישן וקוליים האי־ספנין. שהדחתן זו היא גמור מלאכתן.

שמע מינה, חייב שבת גמור הוא.

הואיל והמים חמים.

אי נמי, אפילו לשרות מותר. ונקט "מדיחין" לרבותא, דבמליח הישן אף בכהאי גוונא אסור. תוספות שם.

5. רש"י. והפרי מגדים [יורה דעה סימן סח, במשבצות זהב, דבור המתחיל "הדין הב'"]

4. ופליגי בה רשב"א ורבינו תם, לעיל לט א. דלרשב"א אף מעריך עליו מכלי ראשון. משום דעירווי כלי ראשון חשיב ככלי שני, ואינו מבשל. אבל רבינו תם סבר, דעירווי כלי ראשון נמי מבשל. ו"הדחה", היינו עירווי מכלי שני.

ומן הדין היה לנו להתיר אף לשרות בכלי שני עצמו. אלא דאסור משום דמיחזי כמבשל,

יטיב רב הייא בר אבא ורבי אסי קמיה דרבי יוחנן. ויטיב רבי יוחנן וקא מנמנב. אמר ליה רבי הייא בר אבא לרבי אסי: מפני מה עופות שבכבל שמנים?

אמר ליה רבי אסי: כלך למדבר עזה, ואראך עופות שמנים מהן. שמדבר עזה הוא מארץ ישראל, ואף בו העופות שמנים.

ועוד שאלו: מפני מה במועדים, אנשים שבכבל יותר שמחים מאנשי ארץ ישראל?

אמר ליה: מפני שבני בבל הן עניים. וכל השנה אין להם שמחה במאכל ובמשתה, ולא מרגוע ממלאכה. לפיכך, כל שמחתם היא במועדים.

ועוד שאלו: מפני מה תלמידי חכמים שבכבל מצוינין במלבושים נאים?

אמר ליה: מפני שבני בבל אינן בני תורה. הלכך לא יכבדום מחמת תורתם. כי אם על ידי שילבשו מלבושים חשובים. אבל בני ארץ ישראל שהם בני תורה, הריהם מכובדים בלאו הכי.

ועוד שאלו: מפני מה עובדי כוכבים מזוהמים?

אמר ליה: מפני שהם אוכלין שקצים ורמשים.

תוך כדי כך, איתער וגער בהו רבי יוחנן. אמר להו: דרדקי. בחורים אתם, ועדיין לא הגעתם לסברה. ואין לכם לומר דבר מדעתכם. וכי לא כך אמרתי לכם: "אמור

לחכמה אחותי את" – אם ברור לך הדבר כשם שברור לך באחותך שהיא אסורה לך, אומרהו. ואם לאו, לא תאמרהו.

אמרו ליה: ולימא לן מר תשובה על שאלותינו.

אמר להם: על איזה מהן?

אמרו לו: מפני מה עופות שבכבל שמנים?

אמר להם: מפני שעופות בבל מעולם לא גלו. שנאמר "שאנן מואב מנעוריו, ושקט הוא אל שמריו, ובגולה לא הלך". אבל עופות של ארץ ישראל גלו.

והוינן בה: ועופות דהכא [דארץ ישראל], מנלן דגלו?

ומשנינן: דתניא: רבי יהודה אומר: נ"ב שנה לא עבר איש ביהודה. שנאמר "על ההרים אשא בכי ונחי, ועל נאות מדבר קינה, כי נצתו מבלי איש עובר, ולא שמעו קול מקנה, מעוף השמים ועד בהמה נדרו הלכו". ובהמה בגימטריא חמשיין ותרתיין הוו.

ואותן נ"ב שנה, אלו השנים שבין גלות צדקיה מלך יהודה עד שנפקדו בימי כורש. שהרי גמר בנין בית שני, היה לסוף ע' שנה לגלותם. ועלייתם לארץ ישראל היתה י"ח שנים קודם לגמר הבנין.

הרי דכתיב להדיא בקרא, דאף העופות גלו מיהודה.

אמר רבי יצחק: אין לך כל רגל ורגל שלא באתה בו בולשת [חיל המלכות] לציפורי.

ואמר רבי חנינא: אין לך רגל ורגל שלא בא בו לטבריה, אנמון וקמטון ובעל זמורה [כינוי לאנשי השלטון], לבוזום ולהטיל עליהם עול. ולא באו דוקא בשביל להשביתם משמחת המועד, אלא שהקללה גרמה לכך שיבואו דוקא בזמן הרגל.

ועוד שאלוהו: מפני מה תלמידי חכמים שבבבל מצוינין?

אמר להם: לפי שאינן במקומן. שהרי גלו לשם מארץ ישראל. וכל הגולה למקום זר, מקשט עצמו במלבושים כדי שיהיה חשוב.

והיינו דאמרי אינשי: כמתא [בעירי] חשוב אני מפני שמאי [שמי] בלבד. ואיני צריך להתכבד במלבושים. אבל בלא מתא [כשאיני בעירי] כבודי תלוי בתותבאי [בשמלתי].

כתיב "הבאים ישרש יעקב, יציין ופרח ישראל".

תני רב יוסף: אלו תלמידי חכמים שבבבל, שעושיין יציין ופרחים לתורה. והכי קאמר קרא: אותם מבית יעקב שיבואו לבבל, ישרישו ויעשו יציים ופרחים לתורה.

ומסייע ליה לרבי יוחנן, דטעמא דהם "מצוינין", אינו מפני שאינם בני תורה, כדאמר רבי אסי. דהא אדרבה, מהאי קרא משמע, שהם גדולים בתורה.

אמר רב יעקב אמר רבי יוחנן: ואחר שגלו, כולן [כל בעלי החיים] חזרו לארץ ישראל. דהא "עד בהמה" כתיב. כלומר, עד נ"ב שנה גלו, ולא יותר. חוץ מקוליים האינספנין שלא שב.

דהא אמר רב: הני מדרי [מדורנות] דבבל, מהדרי מיא לעין עיטם, שהוא מקום גבוה שבארץ ישראל. שיש תחת קרקע של נהר הפרת סילונות וסולמות, שדרכם חוזרים המים ועולים לארץ ישראל. והדגים חזרו מגלותם דרך אותם סולמות. והאי "קוליים האינספנין", כיון דלא שריר שדריה [אין שדרתו קשה] לא מצוי סליק לארץ ישראל דרך שם.

ועוד שאלוהו: מפני מה מועדים שבבבל שמחים יותר מאשר בארץ ישראל?

והשיבם: מפני שבני בבל לא היו באותה קללה שנתקללה בה ארץ ישראל. דכתיב "והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתי וכל מועדה".

וכן כתיב "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, היו עלי לתורה"⁶. ודוקא ארץ ישראל נתקללה בכך, ולא בבל. ומשום כן שמחים הם במועדים.

והוינן: מאי "היו עלי לתורה"?

אמר רב אלעזר: אמר הקדוש ברוך הוא: לא דיין לישראל בכך שהם חוטאים לפני, אלא שהם גם מטריחין אותי לידע, איזו גזירה קשה אביא עליהן.

⁶ דבמועדים כתיב "אלה מועדי ה'". לומר, בהם שלא לשם שמים, אלא רק להרבות ולמלא

⁶ דבמועדים כתיב "אלה מועדי ה'". לומר, שגם השמחה תהיה לשם שמים. אבל כשהם

איננו פה עמנו היום". כלומר אף אלו שעתידים להסתפח לישראל, הרי הם בכלל הברית.

והא דאמרן דלא פסקה זוהמת הנחש עד סיני, פליגא אדרב אבא בר כהנא.

דאמר רב אבא בר כהנא: עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו. שהרי אברהם הוליד את ישמעאל ויצחק הוליד את עשו, אבל מיעקב ואילך פסקה זוהמא. שהרי הוליד י"ב שבטים שלא היה בהן שום דופי. אלמא, אף קודם סיני פסקה זוהמא.

מתנורנין:

שובר אדם את החבית בשבת בסכין או בסייף, כדי לאכול הימנה גרוגרות⁽¹⁾. לפי שאינו אלא מקלקל את החבית. ואין במקלקל שום איסור שבת⁽²⁾.

ובלבד שלא יתכוין לנוקבה בפתח נאה, כדי לעשות ממנו כלי. שבכך הוא מתקנה, וחייב

ועוד שאלוהו: מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין?

אמר להם: מפני שלא עמדו על הר סיני.

קמו-א ומפרשין: שהרי בשעה שבא נחש על חוה [שבשעה שהשיאה לאכול מעץ הדעת, בא עליה. דכתיב "הנחש השיאני" והוא לשון "נשואין"], הטיל בה זוהמא.

ישראל שעמדו על הר סיני, פסקה זוהמתן. שכל אלו שעמדו שם נתקדשו ונטהרו ונרפאו מכל מום. אבל עובדי כוכבים, שלא עמדו על הר סיני, לא פסקה זוהמתן. ומשום כך הם מזוהמין עד היום.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: גריב, שאף הם לא היו בהר סיני, מאי? מהיכן פסקה זוהמתן?

אמר ליה: אף על גב דאינהו לא הוו בהר סיני, מזליהו הוו התם. ומשום כן פסקה זוהמתן. וכדכתיב "כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו, ואת אשר

תאותכם, חגים אלו "היו עלי לטורח".

וגזר הקדוש ברוך הוא, שיטול חיל המלך את סעודתם, ותבטל שמחתם שהיא לא לשם שמים. מהרש"א.

1. ובביצה לג ב, מוקי לה ב"מוסתקי". כלומר, בחבית שבורה שדיבקו את שבריה.

ואף דמוקי לה התם בהכי אליבא דרבי אליעזר, אליבא דאמת לכולי עלמא אין מותר אלא בהכי. שמחת גריעותה לא חיישין שמא יבוא לעשותה כלי. אבל בחבית סתם, אסור לשוכרה, אף כשאין מתכוון לעשות כלי. אטו שמא יעשנה כלי. תוספות. ויעוין עוד ברש"י ותוספות שם.

אבל בירושלמי מוכח דאף חבית שלימה מותר לשבור. וכן הסכימו הראשונים בסוגיין. וכתבו בטעמא דמילתא, דליכא למיגזר שמא יכוין לפתח, דהא אף אי יעשה כן לא יתחייב מדאורייתא. משום דאין זה אלא כלאחר יד.

2. רש"י. והקשו הרשב"א והר"ן, הא אף במקלקל איכא איסור דרבנן.

ותירצו, דכיון דאין איסורו אלא מדרבנן, לצורך שבת התירו אף לכתחלה.

ויעוין בחתם סופר, שיישב דברי רש"י. וכתב דאזיל רש"י לשיטתיה, דאין בנין וסתירה בכלים. נמצא, דאם אין עושה לפתח, לא עביד שום מלאכה בשבירתה. ואין מקלקל אסור, אלא היכא